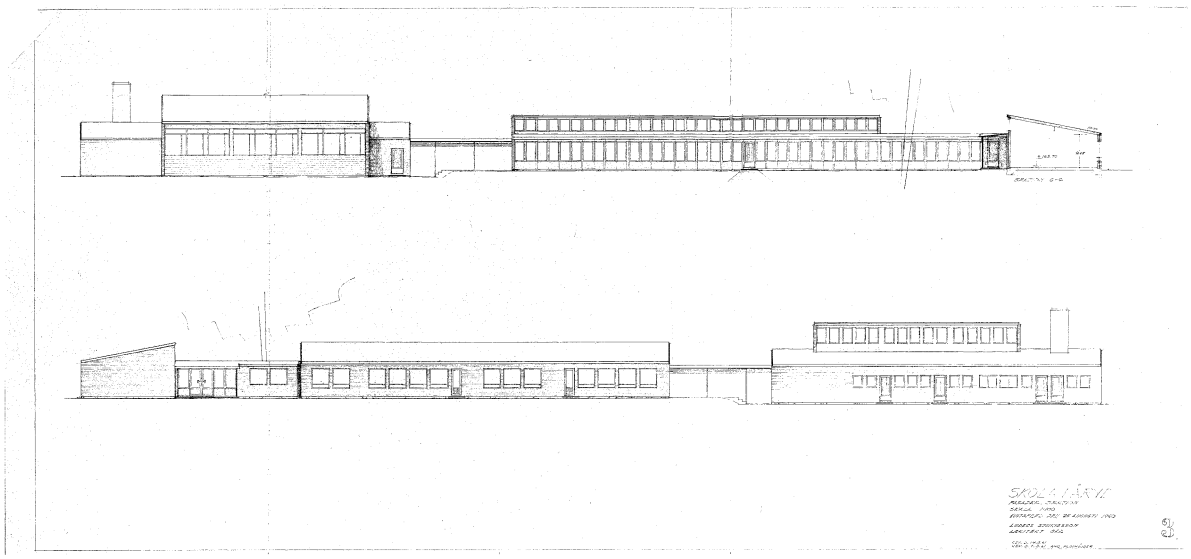

ÅRYDS SKOLA, VÄXJÖ HEMSET 1:58, VÄXJÖ KOMMUN

ANTIKVARISKT PM

2023-11-17

ÅRYDS SKOLA, VÄXJÖ HEMSET 1:58, VÄXJÖ KOMMUN

Antikvariskt PM

BESTÄLLARE

VÖFAB, Växjö Fastighetsförvaltning Aktiebolag

Martina Ivarsson

Postadress:

Vöfab

351 96 VÄXJÖ

KONSULT

Miljö och Landskap

WSP Göteborg

Box 13033

402 51 Göteborg

Besök: Ullevigatan 19

Tel: +46 10 7225000

WSP Sverige AB

Org nr: 556057-4880

Styrelsens säte: Stockholm

www.wsp.com

KONTAKTPERSONER

Text: Sara Romin, Bebyggelseantikvarie, Miljö och Landskap, WSP Göteborg
Foto: Sara Romin, om inget annat anges.
Granskning: Karin Myhrberg, Bebyggelseantikvarie, Miljö och Landskap, WSP Göteborg

1 Inledning 4
1.1 Bakgrund 4
1.2 Syfte och innehåll 4
1.3 Metodik och källmaterial 4
2 Förutsättningar 5
2.1 Tidigare utpekanden och underlag 5
2.2 Plan- och bygglagen 5
3 Historik 6
3.1 Paviljongskolan 6
3.2 Åryds skola 6
3.3 Byggnadens förändringshistorik 8
4 Beskrivning av byggnaden idag 11
4.1 Omgivning 11
4.2 Exteriör 12
4.2.1 Skolbyggnaden (1962) 12
4.2.2 Tillbyggnaden (1977) 13
4.2.3 Gymnastikhallen (1962) 13
4.2.4 Suterrängbyggnaden (1977) 14
4.3 Interiör 15
4.3.1 Skolbyggnaden 15
4.3.2 Tillbyggnaden 16
4.3.3 Gymnastikhallen 16
4.3.4 Suterrängbyggnaden 17
5 Kulturhistorisk värdering och värdebärande karaktärsdrag 19
5.1 Kulturhistorisk värdering 19
5.2 Värdebärande karaktärdrag och delar 19
5.2.1 Skolbyggnaden 19
5.2.2 Tillbyggnaden 19
5.2.3 Gymnastikhallen 20
5.2.4 Suterrängbyggnaden 20
5.3 Exempel på värdebärande delar: 21
Referenser 23

1 INLEDNING

1.1 Bakgrund

Växjö Fastighetsförvalting AB (VÖFAB) har för avsikt att riva Åryds skola i syfte att uppföra en ny skola. I samband med detta har Växjö kommun begärt en antikvarisk förundersökning som ska innehålla:

- Beskrivning av byggnaderna (exteriört, interiört, närmiljö) och deras kulturhistoriska sammanhang.
- Analys/Kulturhistorisk värdering av vardera byggnad där bedömningsgrunderna/värderingsstegen redovisas.
- Redogörelse för vilka kulturvärden som finns. Värdena ska utgå från objekten och definieras/motiveras.
- Karaktärsbärande/Värdebärande egenskaper ska identifieras. De ska redovisas i punktform så att det i ett senare skede ska kunna följas upp i en eventuell kontrollplan.
- Som tillägg till förundersökningen ges ett utlåtande om hur föreslagna åtgärder (rivning) påverkar de kulturhistoriska värdena.

VÖFAB har därför avropat WSP Sverige AB att genom undertecknad utföra denna förundersökning.

1.2 Syfte och innehåll

I detta PM redovisas relevanta lagrum och tidigare utpekanden, relevant historik och förändringar som skett, liksom en kortfattad beskrivning av byggnaderna idag. En kulturhistorisk värdering och redovisning av byggnadernas värdebärande egenskaper görs. Avslutningsvis görs en konsekvensbedömning av rivning.

1.3 Metodik och källmaterial

Bedömningarna baseras på platsbesök, ritningsmaterial från Växjö kommun, historiska fotografier och information ur relevant litteratur. Den kulturhistoriska värderingen utgår från metodiken i Riksantikvarieämbetets plattform för kulturhistorisk värdering och urval samt Boverkets checklista för karaktärsdrag.

I Plattform för kulturhistorisk värdering och urval definieras kulturhistoriskt värde som följande:

> [Kulturhistoriskt värde] avser de möjligheter materiella och immateriella företeelser kan ge vad gäller att inhämta och förmedla kunskaper om och förståelse av olika skeenden och sammanhang - samt därigenom människors livsvillkor i skilda tider, inklusive de förhållanden som råder idag. Ju bättre en byggnad bidrar till möjligheterna att inhämta och förmedla kulturhistorisk kunskap, desto större är dess kulturhistoriska värde. I den kulturhistoriska värderingen är följande kriterier avgörande:

• Hur väl går det att avläsa det historiska sammanhanget?

• Hur mycket har bevarats av sammanhanget, och avspeglar sammanhanget främst en avgränsad tidsperiod eller ett längre utvecklingsförlopp?

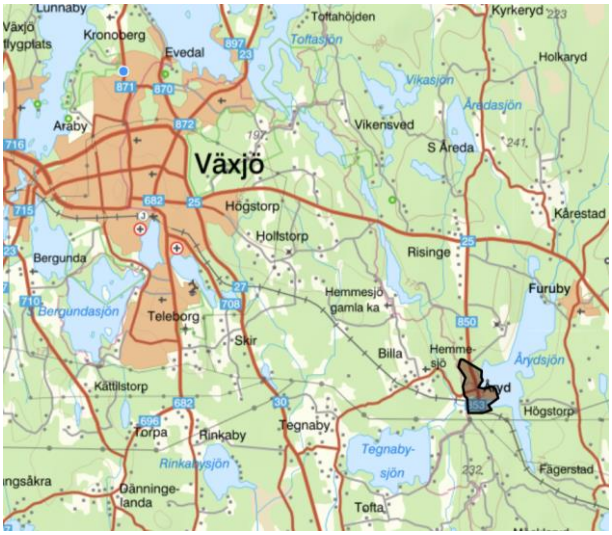
• Hur betydelsefull är byggnaden som kännetecknande eller på annat sätt särskilt betydelsefull för sin tid och kontext, ur ett lokalt respektive nationellt perspektiv?

Boverkets checklista för identifiering av karaktärsdrag är ett hjälpmedel som ska tydliggöra de egenskaper som skapar de kvaliteter en byggnad har. Utifrån checklistan kan en bedömning göras om vilka tillägg och förändringar som är möjliga att genomföra utan att byggnadens värden skadas eller den kulturhistoriska läsbarheten minskas. Checklistan har i förundersökningen använts som stöd i identifieringen av karaktärsdrag.

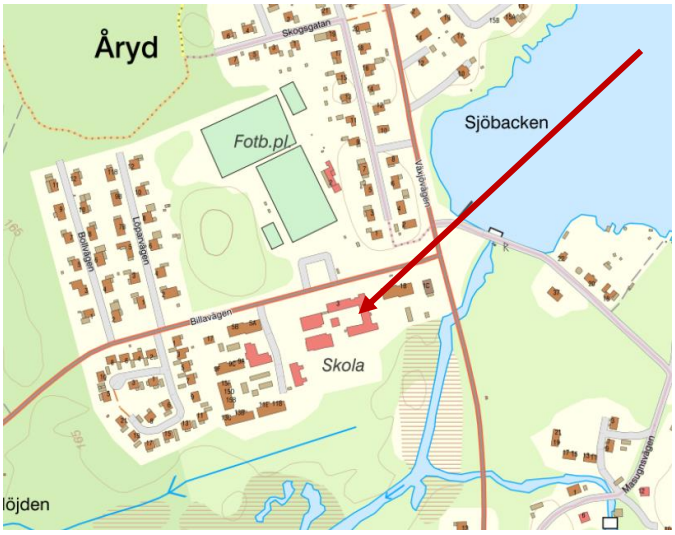
2 FÖRUTSÄTTNINGAR

2.1 Tidigare utpekanden och underlag

Byggnaden har inget skydd i befintlig detaljplan och är inte heller utpekad i det kommunala kulturmiljöprogrammet. I översiktsplanen (2012) beskrivs Åryd som ett område med planerad förtätning. Om skolan anges att ”En utbyggnad av lokaler för förskolan norr om Billavägen kan frigör yta inom befintlig skola som kan användas för grundskoleverksamhet.”

Figur 1 Situationsplan. Åryd tätort markerat i svart. Karta från Lantmäteriet.

Figur 2 Situationsplan. Aktuell fastighet markerad med pil. Karta från Lantmäter

2.2 Plan- och bygglagen

I plan- och bygglagen hanteras kulturvärden genom förvanskningsförbudet, varsamhetskrav, prövning av lokalisering samt avvägningarna mellan allmänna och enskilda intressen.

Förbud mot förvanskning (PBL 8 kap 13 §)

Byggnader och bebyggelseområden som anses vara särskilt värdefulla från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt får inte förvanskas enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen. Om en väsentlig egenskap går förlorad eller om områdets särart/karaktär väsentligt ändras sker en förvanskning. För att undvika en förvanskning måste därför bärande karaktärsdrag, egenskaper och säraarter identifieras och pekas ut. Dessa ska skyddas och ligga till grund för val av eventuella åtgärder, så att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Förvanskningsförbudet gäller alltid, och ska följas av alla, såväl kommunen som fastighetsägare m.fl. Förvanskningsförbudet ska tillämpas vid alla åtgärder som berör miljön.

Varsamhetskrav (PBL 8 kap 17 §)

Varsamhetskravet i PBL gäller alla byggnader och innebär att hänsyn ska tas till byggnadens karaktärsdrag. Det kan avse sådant som byggnadsmaterial, takutformning, färgsättning, form och byggnadens samspel med omgivningen. Det handlar inte bara om trohet mot originalets utseende, utan även mot den teknik och material med vilket det har åstadkommits.

3 HISTORIK

3.1 Paviljongskolan

Under efterkrigstiden utvecklades skolan avsevärt i Sverige. Skolväsendet förändrades och 1946 års skolkommision införde enhetskola (föregångaren till grundskolan). På 1950-talet skedde en landsomfattande reform som innebar att många små kommuner slogs ihop. Den stora befolkningsökningen under 1940- och 50-talet skapade behov för större skolor. Reformen gjorde att många småskolor lades ner och elever fick resa till centrala orter för utbildning. Under denna tid bildades också det s.k. folkhemmet, en följd av satsning på välfärd och demokratisering. Detta ledde till att en stor mängd skolor uppfördes. Samtidigt förändrades skolbyggnadernas arkitektur från 1800-talets påkostade skolpalats till låga sparsmakande byggnader med stort markanspråk. 1950- och 60-talets skolbyggnader uppfördes ofta med gula eller röda tegelfasader[1]. Skolans funktion var i centrum och prioritet lades därför på den interiöra planeringen och skolgårdens utformning.

Den så kallade paviljongskolan har en särskild plats i arkitekturhistorien. Stilen omkullkastade den traditionella bilden av hur en skola skulle se ut och fungera. En tidig version av paviljongskolan togs fram i Tyskland under 1930-talet, där klassrummens gränser mellan ute och inne skulle mininmeras. Klassrummen skulle främja en undervisningsform som kunde anpassas efter skolämnet och i många fall vädret. Klassrummens långa fönsterband vette ut mot solen under förmiddagen för att ge de morgontrötta eleverna dagsljus och således energi. Fönstren skulle inte riktas mot eftermiddagssolen, då det kunde vara uttröttande och göra klassrummen för varma. Klassrummen fick varsin dörr ut mot den skyddade innergården och undervisningen kunde fortsätta utomhus om vädret tillät[2].

1960-talets allt snabbare utbyggnad av skolbeståndet bidrog till en mer rationell och kostnadseffektiv planering av skolbyggnader. I mitten av decenniet sjösattes miljonprogrammet som innebar att en miljon bostäder skulle uppföras under en tioårsperiod. Utbyggandet av bostadsområden innebar likaså utbyggande av samhällsservice som bland annat skola och förskola.

I början av 1960-talet kom paviljongskolan att prägla decenniets arkitektur, där låga byggnadskroppar placerats utsträckta över en stor markyta, ofta uppförda i rött tegel med ljusa träpanelspartier med plant tak eller pulpettak. Paviljongsbyggnaderna var ofta sammankopplade med långa korridorer som kunde röra sig mellan utemiljön och innemiljön. I många fall placerades de i vinkel med skyddade innergårdar som rastplatser. Paviljongskolans utmärkande egenskap är att undervisningen delas upp mellan olika klassrum, eleverna promenerar mellan klassrummen som är uttänkta för specifika studieämnen[3].

3.2 Åryds skola

Länge saknade Åryd en egen skola. Barnen i byn och i närliggande gårdar fick därför resa till närbelägna orter som Billa och Risinge. Billa skola brann ner 1960 och barnen fick provisoriska lokaler i Tegneby och Risinge samt i församlingshemmet tills Åryds skola färdigställdes[4].

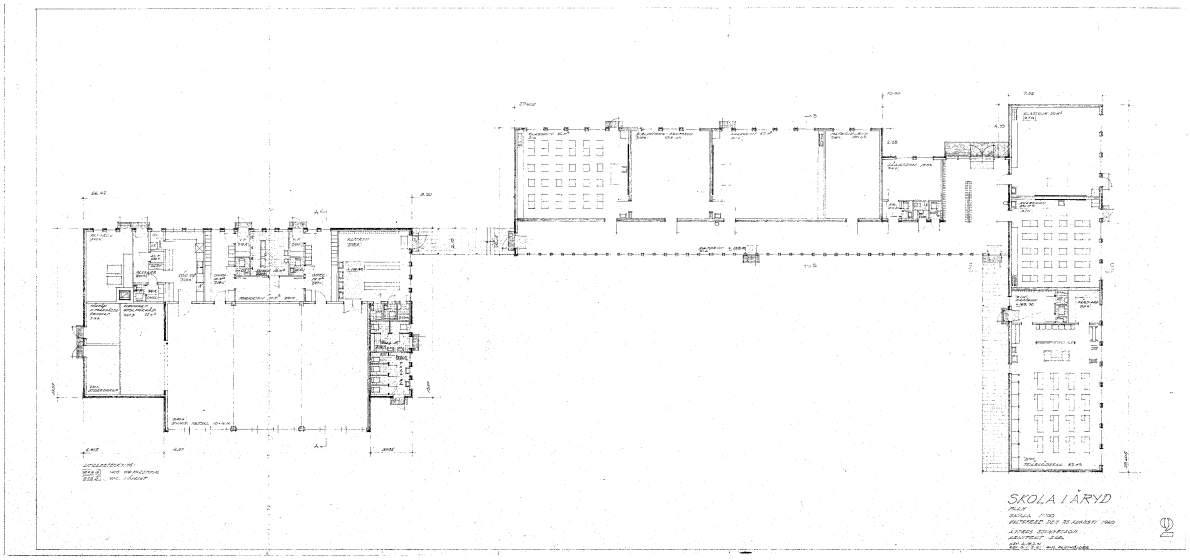
Åryds skola ritades av arkitekt Anders Sjunnesson och invigdes 1962. Skolans ursprungliga byggnader utgjordes av huvudbyggnaden som i vinkel omgärdade skolgården, och gymnastikhallen. Byggnaderna bands samman av en spaljegång. Gymnastikhallen fungerade även som matsal och ett mottagningskök fanns i byggnadens västra del bredvid pannrummet.

1977 uppfördes en tillbyggnad i skolbyggnadens sydöstra byggnadskropp och en fristående suterrängsbyggnad som huserade fritidsverksamhet respektive skolbespisning. En fristående paviljongsbyggnad från 1977 stod söder om suterrängsbyggnaden fram till 2020 då den brann ned.

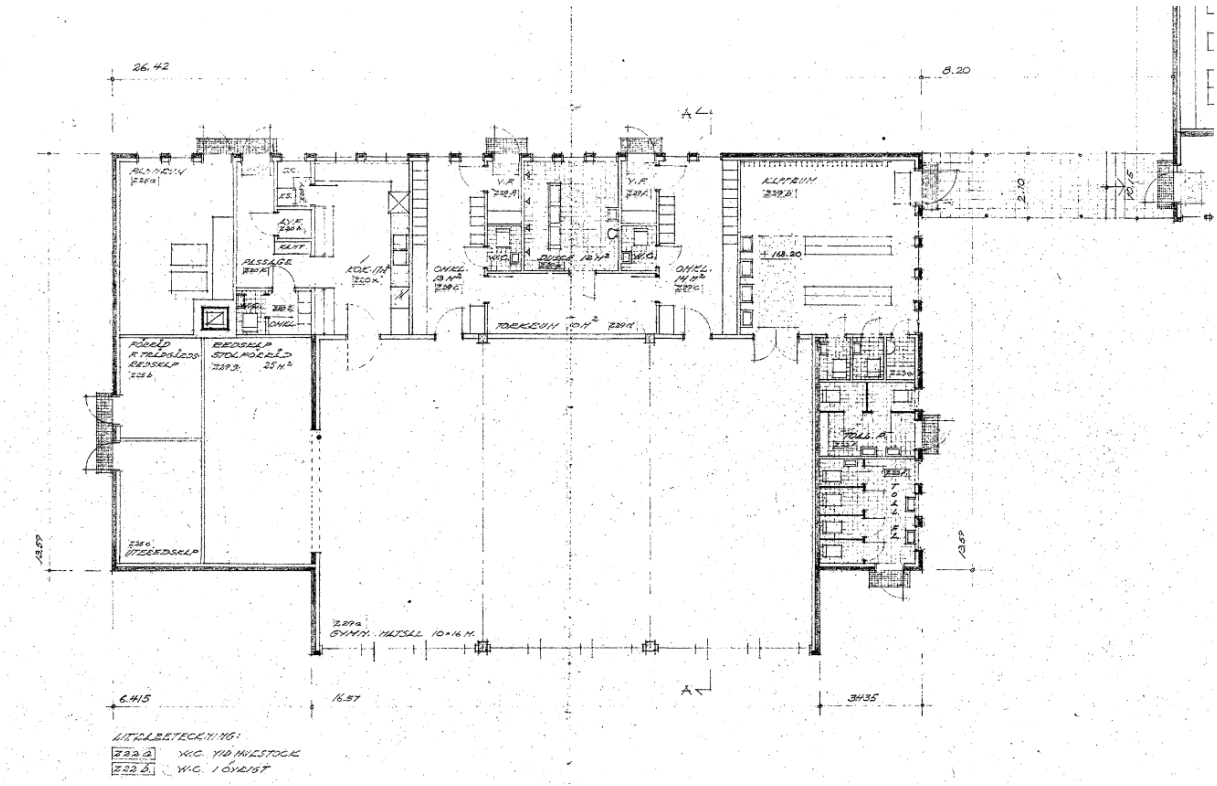
---

[1] Skolan och kyrkan – före och efter 1842 · Från katekes till rökruta - om skolans historia · Prisma Västra Götaland (prismavg.se)
[2] Kristenson, Hjördis, *Skolhuset: idé och form*, Signum, Lund, 2005
[3] Kulturmiljörapport: kunskapsbyggen, kulturhistorisk inventering av Göteborgs skolhus från åren 1950-2000
[4] Billa skola (hembygd.se)

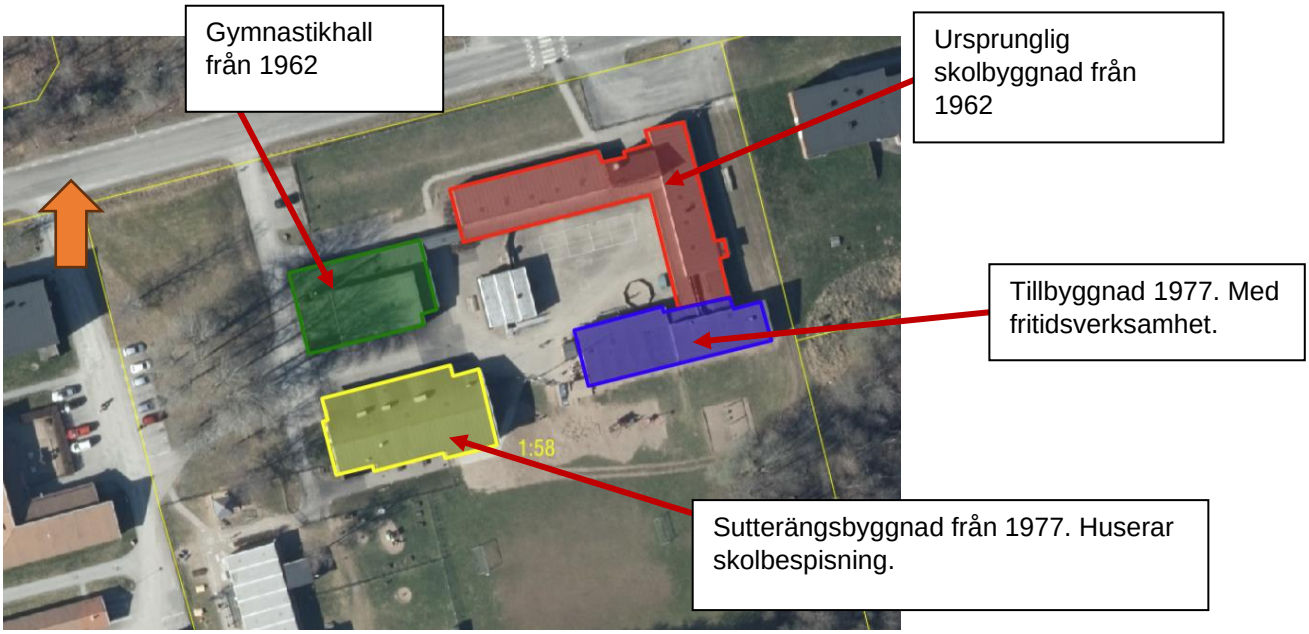
Byggnaden huserade förskoleverksamhet, som idag inryms i en tillfällig paviljongsbyggnad.

Figur 3. Nybyggnadsritning över skolbyggnad och gymnastikhall, daterad 1960. Källa: Växjö kommun

Figur 4. Närbild på nybyggnadsritning av gymnastikhallen, daterad 1960. Notera mottagningsköket och gymnastiksalen som fungerade även som matsal. Källa: Växjö kommun

Figur 5. Ortofoto över fastigheten. Pilar förtydligar byggnadskropparnas olika tillkomstår. Bildkälla Lantmäteriet

3.3 Byggnadens förändringshistorik

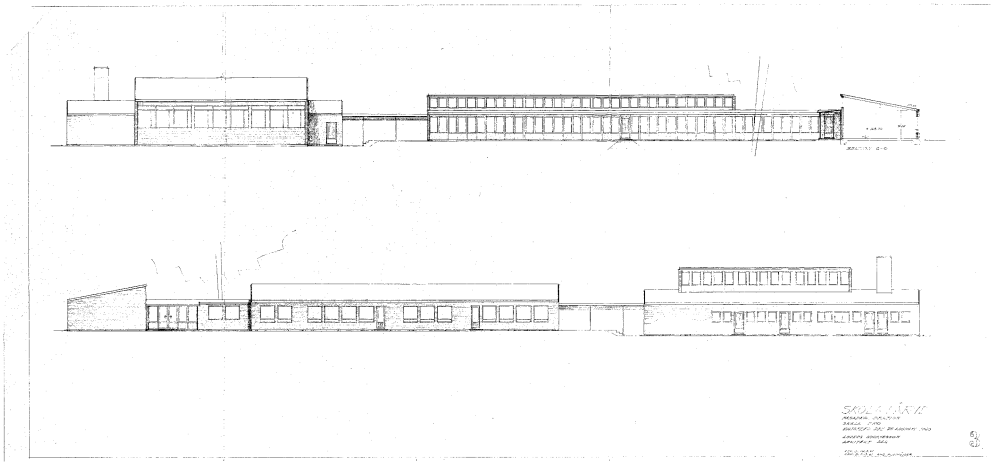
Flera tillbyggnader och ombyggnationer har skett under de följande årtionden.

1962 Skolbyggnad och gymnastikbyggnad uppförs.

1977 En tillbyggnad tillkommer, i vinkel med huvudbyggnaden. En paviljongsbyggnad i suterräng uppförs som huserar matsal och klassrum.

1987 Flertalet fönster sätts igen i skolbyggnadens fasad mot skolgården som energibesparande åtgärd.

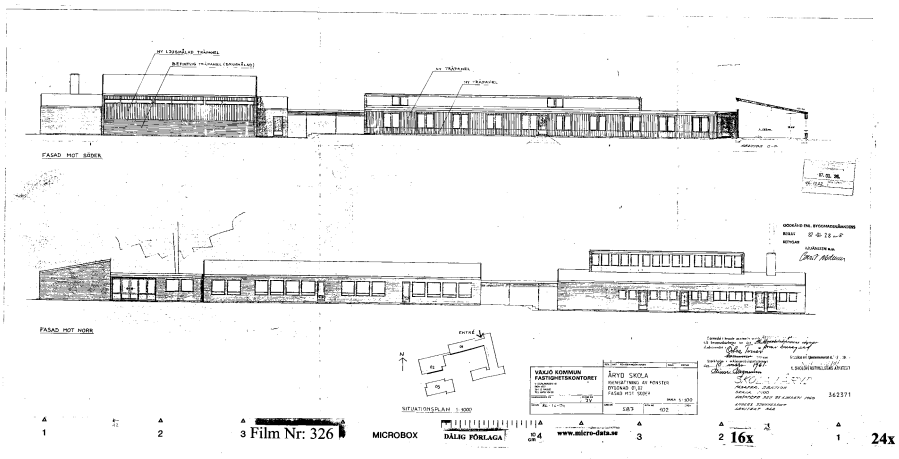
1998 En utbyggnad för ventilationssystem på taket ovanför skolbyggnadens entré tillkommer.

Figur 6. Nybyggnadsritning daterad 1960 över skolbyggnaden. Källa Växjö kommun

Figur 7. Äldre fotografi som visar fönsterbanden på skolbyggnadens fasad mot skolgården, notera mängden fönster och placeringen på både övre och nedre byggnadsdelarna. Foto: Leif Blomgren, 1980.

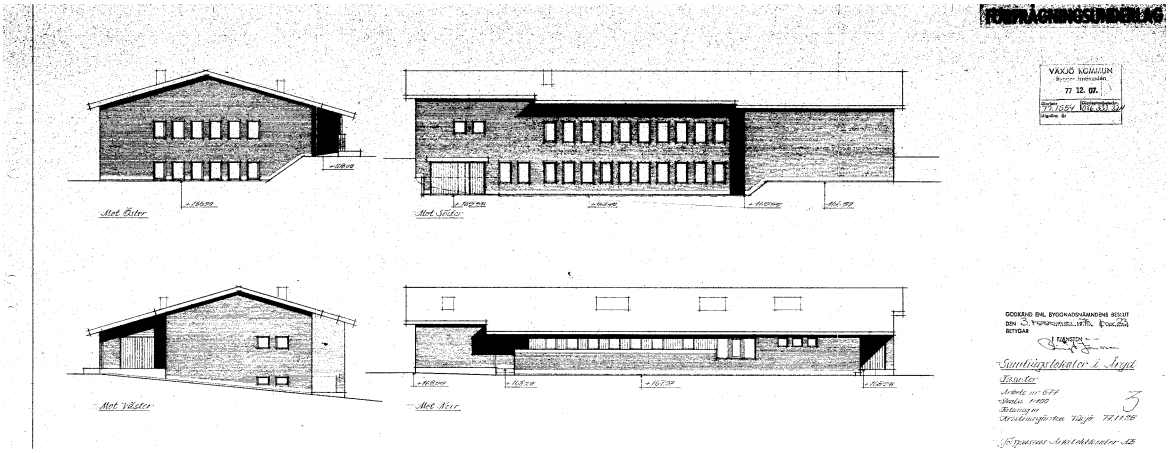
Figur 8. Ombyggnadsritning daterad 1987 över skolbyggnaden. Fönster på skolbyggnadens fasad mot skolgården sätts igen. Källa: Växjö kommun

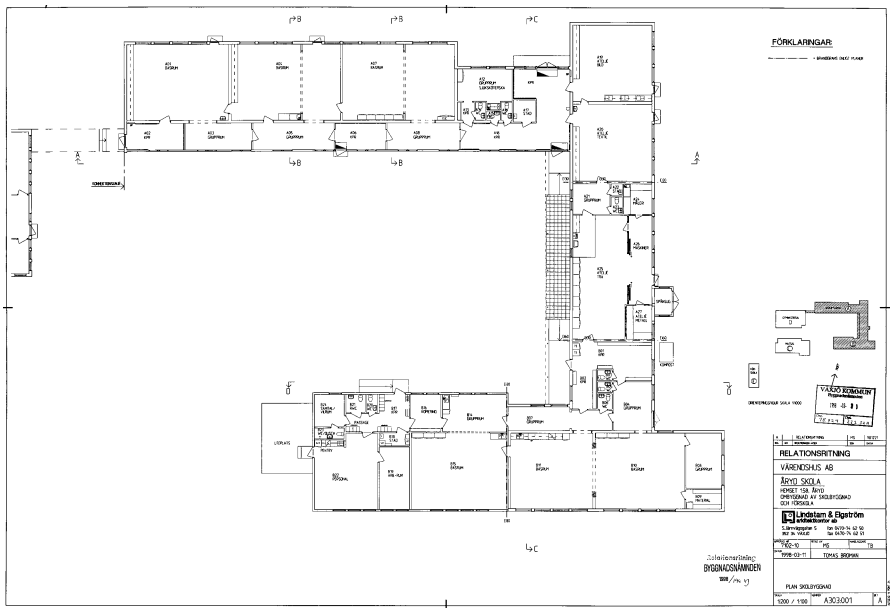
Figur 9. Äldre fotografi av skolbyggnadens entré utan ventilationshuv. Foto: Leif Blomgren, 1991.

Figur 10. Äldre fotografi av skolbyggnadens entré i närbild. Foto: Leif Blomgren, 1991.

Figur 11. Nybyggnadsritning över suterrängsbyggnaden. Källa: Växjö kommun

Figur 12. Relationsritning daterad 1998. Notera klassrummens ämnesindelningar i östra längan samt tillbyggnaden till söder. Källa: Växjö kommun

4 BESKRIVNING AV BYGGNADEN IDAG

4.1 Omgivning

Skolbyggnaden ligger i orten Åryd, knappt två mil sydost om Växjö. Samhällets bebyggelse är i majoritet samtida med skolbyggnaden, bland annat flerbostadshusen som ligger på var sida om skolområdet. Orten Åryd består till stor del av villabebyggelse, enhetligt utformad materialmässigt men med varierande karaktär. I övrigt är det framförallt skolan som utgör knytpunkten i tätorten.

I utkanten av Åryd åt sydöst ligger det gamla järnbruket som utgör ett turistmål under sommarhalvåret.

Skolgården är uppdelad i ett övre parti som ligger i direkt anslutning till skolbyggnadens huvudbyggnad, och ett nedre parti som består av en stor gräsmatta. Det övre partiet har markbeläggning i betong och huserar en tillfällig paviljongsbyggnad. Skolan och dess tomt omgärdas av ett enkelt hönsnätstaket och stängsel. Gräsplanen söder om skolbyggnaden vetter ner mot en å som ger upphov till en del fuktproblem i bland annat suterrängsbyggnaden.

Figur 13. Vi blickar österut utmed Billavägen. Notera Årydsjön i bakgrunden.

Figur 14. Skolans gräsplan som sluttar ner mot ån är del av ett översvämningsområde, vilket bidrar till fuktproblem i byggnaderna.

Figur 15. Skolans gräsplan som angränsar till översvämningsområde.

4.2 Exteriör

4.2.1 Skolbyggnaden (1962)

Figur 16. Åryd skola år 2023 fotograferat från Billavägen. Foto: VÖFAB

Skolbyggnaden är en så kallad paviljongskola bestående av två längor i vinkel mot varandra. Mot gatan har byggnaden en stram röd tegelfasad, medan den är klädd med stående lockpanel i röd kulör mot skolgården. Vidare finns långa tidstypiska fönsterband och pulpettak beklätt i yttakpapp. Entrépartiet står som en sammankopplande enhet mellan längorna. Entrépartiet har en förhöjd takhuv som inrymmer ventilationsystem. Denna takhuv har också ett pulpettak som sluttar ner mot Billavägen. Huvens fasad består av stående träpanel i röd kulör. Den röda träpanelen är en nyare åtgärd liksom ventilationshuven. Mot skolgården har fönsterband satts igen.

I norra längan finns klassrummen. Korridoren som förbinder dem finns i en lägre byggnadskropp. Den låga byggnadskroppen går över i en spaljegång som förbinder skolbyggnaden och gymnastikhallen.

Den östra längans inre parti mot skolgården har till skillnad från norra längan en slags korridor som endast har ett utomhustak som löper längs med fasad från entrépartiets gårdsdörr till en av tillbyggnadens entréer.

Figur 17. Skolbyggnaden sedd från skolgården. Notera ventilationshuven och de övre fasadpartierna där fönster har satts igen som energibesparande åtgärder.

4.2.2 Tillbyggnaden (1977)

Byggnaden som huserar fritidsverksamhet är en tillbyggnad från 1970-talet. Byggnaden står i vinkel med skolbyggnadens östra länga och ramar således in skolgården. Tillbyggnaden har liksom skolbyggnaden pulpettak med liknande stram tegelfasad i byggnadens vinkelparti. Tillbyggnadens fasad övergår sedan i stående lockpanel med tidstypisk sarg. Byggnaden är i ett plan och har kvadratiska vitmålade fönster i aluminium.

Figur 18. Tillbyggnaden som huserar fritidsverksamhet.

4.2.3 Gymnastikhallen (1962)

Från skolbyggnadens norra länga går en spaljegång till gymnastikhallen. Den dörr som tidigare fanns in till det ursprungliga kapprummet är idag ersatt med ett fönster. Byggnaden har samma strama tegelfasad som skolbyggnaden men taket utgörs av ett flackt sadeltak beklätt i yttakpapp. Byggnaden kan delas in i två byggnadsdelar: en del in ett plan med röd tegelfasad och flackt sadeltak och en hög byggnad med pulpettak och tidstypiska fönsterband som släpper in ljus till gymnastiksalen. Den lägre

byggnadsdelen har en iögonfallande hög skorsten som ställer sig som en solitär bland de i övrigt låga paviljongsbyggnaderna.

Figur 19. Gymnastikhallen år 2023. Skolbyggnaden i bakgrunden och gymnastikhallen i förgrunden. Notera den iögonfallande skorstenen. Foto: VÖFAB

Figur 20. Gymnastikhallen, till vänster i bild syns spaljegången från skolbyggnaden.

Figur 21. Spaljegången mellan skolbyggnaden och gymnastikhallen. Notera fönstret som har ersatt entrédörren till det tidigare kapprummet .

4.2.4 Suterrängbyggnaden (1977)

Suterrängbyggnaden är skolans matsal och huserar även förskola och fritidsverksamhet. Till skillnad från övriga paviljongbyggnader ger suterrängbyggnaden ett bastant och tungt uttryck. Byggnaden sänker sig ner i marken och breder ut sig på skolans marker. Samma strama röda tegelfasad återfinns på denna byggnad. Taket består av liknande flackt sadeltak som gymnastikhallens låga byggnadsdel. Fasaden består av varierande byggnadsdelar som skjuter ut i olika partier, men i övrigt ger byggnaden ett kvadratiskt och symmetriskt intryck.

Figur 22. Suterrängsbyggnaden år 2023 som bland annat huserar matsal och förskoleverksamhet. Foto: VÖFAB

4.3 Interiör

4.3.1 Skolbyggnaden

Interiört har skolan förändrats mycket. Ventilationsrör löper längs med väggar och skymmer taket som består av vitmålad träpanel. Ventilationsrören skymmer också vissa fönster som ska ge ljusinsläpp till klassrummen. Ett fåtal väggar har kvar sitt karaktäristiska tegelutförande, dock övermålade i gråblå färg. Golvens ytskikt har bytts ut genom åren och väggar har satts upp där det tidigare varit öppet.

Figur 23. Entréhallen i skolbyggnaden är kraftigt förändrad, ventilationsrör löper längs taket och tegelväggarna är övermålade i en gråblå kulör.

Figur 24. Ett av skolbyggnadens klassrum. Notera det sluttande taket och ventilationsrören som skymmer fönstret i det vänstra hörnet.

Figur 25. Träslöjdsalen. Klassrummet som behållit sitt ursprungliga användningsområde sedan 1962.

4.3.2 Tillbyggnaden

Interiört har tillbyggnaden förändrats. Bland annat har ett klassrum har tillkommit genom att väggar har flyttats. Samtliga ytskikt är ändrade.

4.3.3 Gymnastikhallen

Interiören är delvis bevarad. Omklädningsrummens planlösning är förändrad, ett kapprum har gjorts om till ett litet bibliotek och entrédörren som anslöt till en gång under spaljetak från skolbyggnaden har ersatts av ett fönster. Gymnastiksalen behåller sin ursprungliga utformning men har uppdaterats med nya ytskikt.

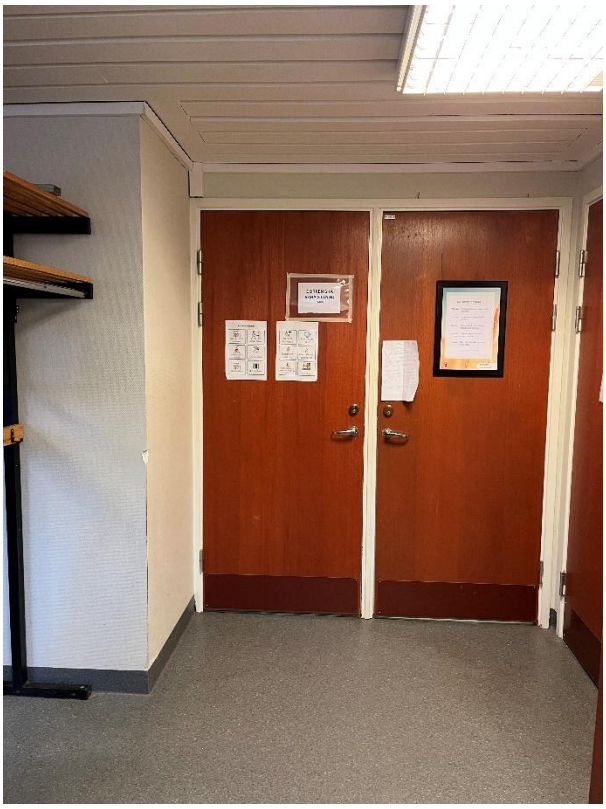
Figur 26. Gymnastiksalen är delvis förändrad. Ytskikt har bytts ut eller täckts över men gymnastikredskapen är ursprungliga.

4.3.4 Suterrängbyggnaden

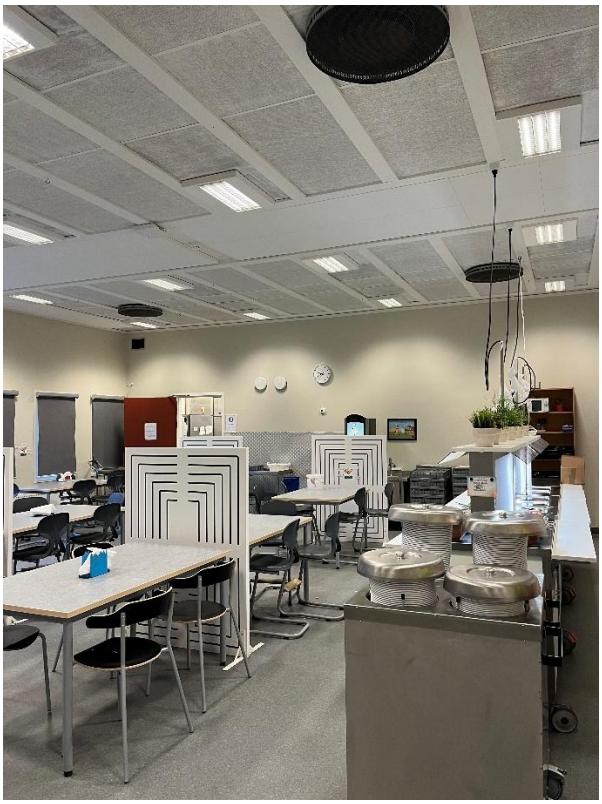
Interiören är delvis bevarad. Tegelväggarna är till skillnad från skolbyggnadens inte övermålade. Planlösningen är bevarad. Byggnadens interiöra dörrar är till stor del ursprungliga, med ursprungliga dörrtrycken och handtag. Ytskikt har bytts ut, särskilt i matsalen och beredningsköket men i övrigt är byggnadens ursprungliga karaktär bevarad.

Figur 27. Suterrängsbyggnadens hall. Notera de varma tonerna i tegelväggen och på de ursprungliga dörrarna.

Figur 28. Ursprungliga dörrar in till matsalen i suterrängsbyggnaden. Notera den fasta mittposten mellan dörrarna.

Figur 29. Matsalen i suterrängbyggnaden. Samtliga ytskikt är förändrade. Notera den ursprungliga dörren i trä som leder in till beredningsköket i bakgrunden.

5 KULTURHISTORISK VÄRDERING OCH VÄRDEBÄRANDE KARAKTÄRSDRAG

5.1 Kulturhistorisk värdering

Åryds skola är typisk för 1960-talets skolor och kan som sådan berätta om skolväsendets förändring vid tiden och hur det tog sig uttryck arkitektoniskt. Trots flera förändringar, där främst igensättning av fönsterband och byte av fönster och dörrar försvanskat det ursprungliga uttrycket, är skolans tidstypiska form, volym och material fortsatt avläsbara.

Skolan ingår i ett tydligt sammanhang med omgivande bebyggelse, vilket berättar dels om Åryds utveckling under 1960- och 70-talen, dels om det omfattande bostadsbyggande som skedde i hela Sverige vid tiden och de skolor som uppfördes i samband med det. I sammanhanget med omgivande bebyggelse har skolan också ett miljöskapande värde.

Som Åryds första och enda skola har platsen och byggnaderna ett högt lokalhistoriskt värde. Skolans centrala placering visar hur barnens närhet till skola, fritidsverksamhet och natur har prioriterats. Att skolverksamhet har bedrivits i lokalerna sedan uppförandetiden ger byggnaderna ett kontinuitetsvärde.

Sammantaget bedöms Årydskolan ha måttligt kulturhistoriskt värde.Värdet är främst är kopplat till den ursprungliga skolbyggnaden och gymnastikhallen. Suterrängbyggnaden bedöms ha ett visst miljöskapande värde som del i skolanläggningen, medan 1977 års tillbyggnad bedöms ha ett lågt kulturhistoriskt värde.

5.2 Värdebärande karaktärdrag och delar

Nedan redovisas byggnadskropparnas värdebärande karaktärsdrag.

5.2.1 Skolbyggnaden

Exteriör

- Placering mitt i samhället, närhet till huvudgata och bostadsområde.
- Byggnadens form och volym, typiskt för paviljongskolor
- Fasadmaterial – Ursprunglig tegelfasad
- Takform – Pulpettak och sadeltak, varierande taklandskap.
- Takmaterialet – ytpapptak, lagt vertikalt.
- Fönsterform och fönsterplacering – långa fönsterband, karaktäristiskt för tiden. Fönstrens bröstningspartier

Interiör

- Planlösning - Klassrummens placering utefter en lång korridor.
- Tegelväggar, dock övermålade i gråblå kulör
- Innertak – träpanel i furu, dock övermålat
- Ämnesrum med ursprunglig funktion: musiksal och slöjdsal

5.2.2 Tillbyggnaden

Exteriör

- Placering i vinkel med huvudbyggnaden, vilket förstärker skolgårdens atriumform och ger en skyddad skolgård.
- Takform – flackt plantak med sarg
- Takmaterial – ytpapptak

- Fönsterform – tidstypiska stora kvadratiska fönster, dock utbytta

Interiör

- Planlösning - Placering av klassrum – korridor som binder samman alla klassrum
- Golvmaterial – vinylmatta i hall och klassrum

5.2.3 Gymnastikhallen

Exteriör

- Placering i relation till skolbyggnaden
- Spaljegången mellan skolbyggnaden och gymnastikhallen
- Takform – pulpettak och sadeltak
- Takmaterial – Vertikalt liggande ytpapp
- Fasadmaterial – tegel
- Fönsterform - fönsterband på golvplan och pulpettak
- Skorstenen

Interiör

- Planlösning – gymnastiksalen och omklädningsrummen är delvis bevarade.
- Gymnastiksalens volym och rymd och redskap.
- Bibehållen användning.

5.2.4 Suterrängbyggnaden

Exteriör

- Placering i relation till övriga byggnader och anpassning till terrängen
- Byggnadsform och volym
- Fasadmaterial – tegel
- Takform – sadeltak
- Takmaterial – ytpapptak
- Fönsterform – kvadratiska stora ospröjsade fönster

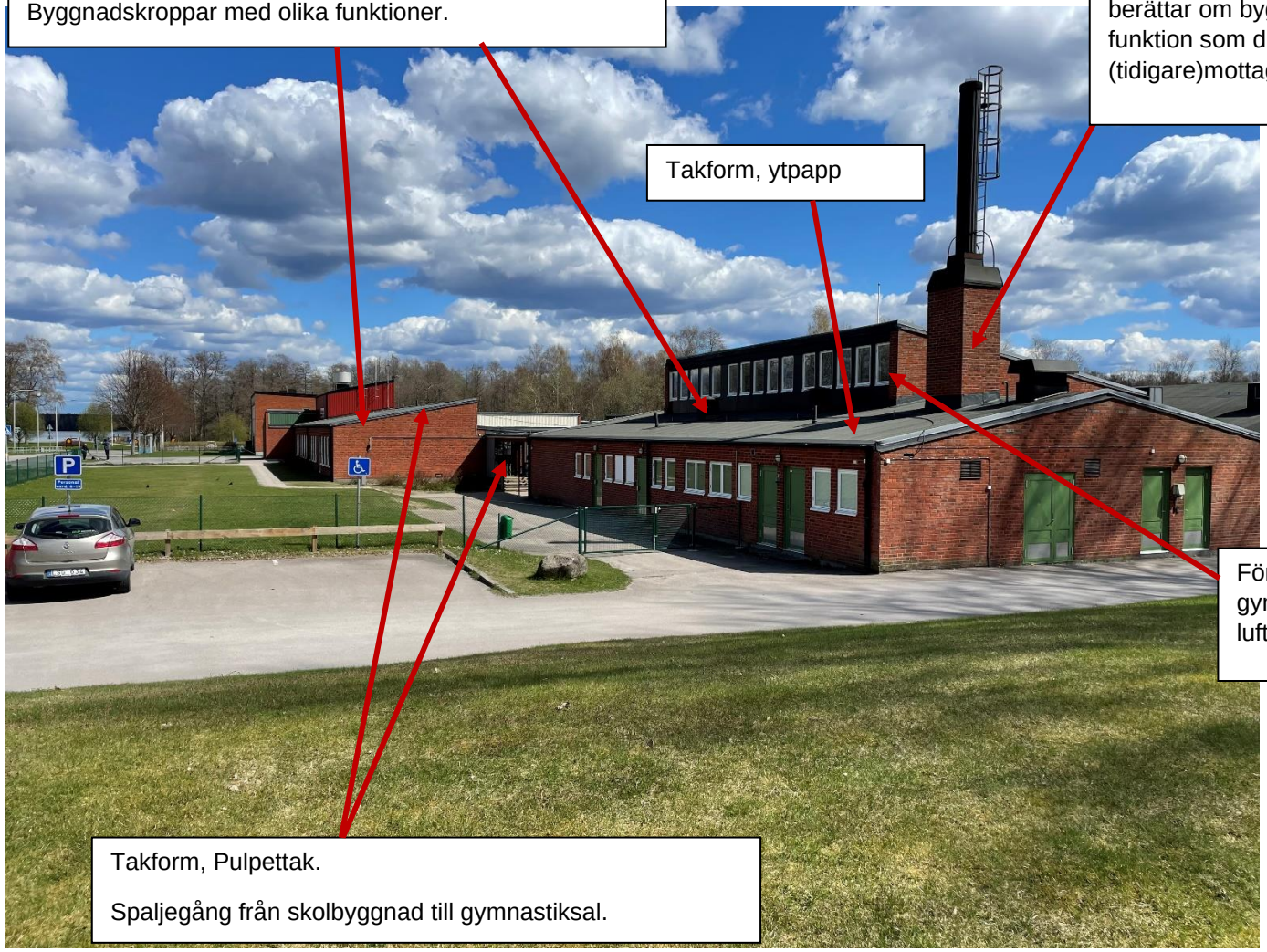
Interiör

- Varma material-trä och tegel inomhus som samspelar med fasaden

5.3 Exempel på värdebärande delar:

Byggnadskroppar med olika funktioner.
Iögonfallande skorsten som berättar om byggnadens funktion som dushrum och (tidigare)mottagningskök.
Takform, ytpapp
Fönsterband och högt i tak i gymnastiksalen som ska ge luft- och ljusinsläpp.
Takform, Pulpettak.
Spaljegång från skolbyggnad till gymnastiksal.

REFERENSER

Arkiv

Bygglovsritningar, Växjö Kommun.

Litteratur

Florin, Christina *Från folkskola till grundskola 1842-1962*, 2010. Hämtad från: http://www.lararnashistoria.se/sites/www.lararnashistoria.se/files/artiklar/Fr%C3%A5n folkskola till grundskola_0.pdf

Palmberg-Eriksson, Stina. *Skolhuset som samhällsspegel: lärarhandledning* Stockholm: Riksantikvarieämbetet, 2000. Hämtad från: https://www.raa.se/publicerat/br2000_1.pdf

Jonsson, Kristian & Lindman, Maja. Kunskapsbyggen: Kulturhistorisk inventering av Göteborgs skolhus från åren 1950-2000. Göteborgs stadsmuseum, 2021. Hämtad från: https://samlingar.goteborgsstadsmuseum.se/carlotta/web/image/blob/2154624/Kulturmilj%C3%B6rapport 2021_08.pdf;jsessionid=IVeiOeLlgdpipp3lVchkoFdq

Zeilon, Maria, *Tidstypiskt 1960/1970: hur vi bodde, byggde, levde, var och hur och kanske varför : och några tips på hur vi kan ta hand om arvet idag*, Kulturgrafik i Västsverige, Göteborg, 2012

Larsson, Anna, Norlin, Björn & Rönnlund, Maria, *Den svenska skolgårdens historia: skolans utemiljö som pedagogiskt och socialt rum*, Nordic Academic Press, Lund, 2017

Kristenson, Hjördis, *Skolhuset: idé och form*, Signum, Lund, 2005

Övrigt

Boverket (2023). *Checklista karaktärsdrag*. https://www.boverket.se/sv/PBL-kunskapsbanken/teman/kulturvarden/kulturvarden-i-teori-och-praktik/metoder-att-tydliggora-kulturvarden/checklista-karaktarsdrag/

Génetay, Cissela& Lindberg, Ulf, Plattform Kulturhistorisk värdering och urval: grundläggande förhållningssätt för arbete med att definiera, värdera, prioritera och utveckla kulturarvet Riksantikvarieämbetet, 2015. Hämtad från: http://raa.diva-portal.org/smash/get/diva2:1234521/FULLTEXT01.pdf

Hemmesjö hembygdsförening, https://www.hembygd.se/hemmesjo

Plan- och bygglagen https://www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/plan--och-bygglag-2010900_sfs-2010-900

Vi Som Bor/Har Bott i Åryd | Facebook
https://www.facebook.com/groups/6185594939/media?locale=es_LA

ANTIKVARISKT UTLÅTANDE – VÄXJÖ HEMSET 1:58 RIVNING AV SKOLBYGGNADER

Åryd skola uppfördes i början av 1960-talet som Åryds första skola och utformades som en tidstypsiksom en paviljongskola. Ursprungligen uppfördes en skolbyggnad och en gymnastikhall. Under 1970-talet tillkom en tillbyggnad och en suterrängbyggnad för att tillgodose en växande lokalbefolkning och ökat behov av utrymme. Skolan är en central knutpunkt för de boende i orten.

Skolan har genomgått flera förändringar och anpassningar efter olika krav som uppstått under decennierna, där framför allt igensättning av de ursprungliga tidstypiska fönsterbanden och byte av fasadmaterial har lett till förvanskning. Trots detta är skolans tidstypiska form, volym och material fortsatt avläsbara. Skolan ingår i ett tydligt sammanhang med omgivande bebyggelse från samma period. Över hälften av ortens småhus är uppförda under perioden. Genom detta förtydligas skolans kulturhistoriska kontext. Vidare bedöms anläggningen, i egenskap av Åryds första och enda skola, ha ett högt lokalhistoriskt värde.

Anläggningens tydliga kulturhistoriska kontext och dess lokala betydelse motiverar ett bevarande. Ur ett antikvariskt perspektiv är en renovering av byggnaderna, där ursprungliga karaktärsdrag återställs, att föredra framför rivning.

En rivning skulle innebära att Åryds bebyggelseutveckling under dess mest expansiva period blir svårare att avläsa och att lokalhistoriska värden går förlorade. Sammantaget bedöms en rivning få måttligt negativa konsekvenser, främst på en lokal nivå.

Karin Myhrberg, bebyggelseantikvarie, WSP Sverige AB

Certifierad sakkunnig KUL